

4.10.2023

EOAK/7812/2022

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

PIDÄTTÄMISEN SYYN ILMOITTAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli poliisin menettelyä esitutkinnassa. Kantelija otettiin kiinni sunnuntai-iltana 27.11.2022 ja hänet vietiin Seinäjoen poliisivankilaan. Hän arvosteli sitä, että vaikka hän oli vapautensa menettäneenä, häntä ei kuulusteltu ennen kuin vasta sen jälkeen, kun hänet oli tiistaina siirretty Kokkolan poliisivankilaan. Kantelijan mukaan hänelle ei ilmoitettu pidättämisen syytä. Kantelijan mukaan myöskään hänen oikeuttaan ottaa yhteyttä avustajaan ei toteutettu asianmukaisesti.

2 SELVITYS

Asiassa antoivat selvityksensä Pohjanmaan poliisilaitoksen rikoskomisario sekä vartijat A, B, C ja D. Poliisilaitoksen lausunnon antoi poliisilakimies E.

Jäljennökset selvityksistä ja lausunnosta liitetään oheen tiedoksi kantelijalle.

Lisäksi käytettävissä on ollut kantelijan kiinnioton kirjaamislomake ja ilmoitus - - -.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Kantelija otettiin kiinni Seinäjoella sunnuntaina 27.11.2022 klo 19.20. Kiinnioton kirjaamislomakkeen mukaan hänelle ilmoitettiin tuolloin kiinnioton syy ja vapaudenmenetyksen peruste. Samassa yhteydessä otettiin kiinni kantelijan kuljettamassa autossa matkustajana ollut henkilö. Kantelijan kiinnioton syyksi on kirjattu huumausainerikos.

Rikoskomisario päätti 28.11.2022 klo 13.50 kantelijan pidättämisestä. Selvityksen mukaan vartija D ilmoitti kantelijalle pidättämisestä klo 14.25. Kiinnioton kirjaamislomakkeelle on myös merkitty, että kantelija yritti tuona päivänä klo 15.52 soittaa asianajajalle, joka ei ollut kuitenkaan vastannut.

Kantelija siirrettiin 29.11.2022 Kokkolan poliisivankilaan, jonne hän saapui klo 10.16. Häntä kuulusteltiin epäiltynä huumausainerikokseen klo 12.40 alkaen ja toisen kerran seuraavana päivänä. Kantelija on näissä kuulusteluissa ilmoittanut, ettei tarvitse avustajaa kuulusteluun.

Kantelija pääsi vapaaksi 30.11.2022 klo 11.25. Hänen vapaudenmenetyksensä kesti siis hieman yli 2½ vuorokautta.

3.2 Kannanotot

3.2.1 Pidättämisen syyn ilmoittaminen

Pakkokeinolain 2 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan pidätetylle on ilmoitettava pidättämisen syy viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty tai hänet on otettu pidättämismääräyksen perusteella kiinni.

Hallituksen esityksessä 222/2010 (s.249) tämän lainkohdan perusteluissa todettiin seuraavaa. ”Pidättämisen syyllä tarkoitettaisiin pidättämisen perusteena olevia tosiasiasieikkoja eikä ainoastaan pidättämisperusteeseen liittyvien lainkohtien ilmoittamista. Kuten EIT:n ratkaisukäytännöstä ilmenee (Ladent v. Puola 18.3.2008), EIS 5 artiklan 2 kappale (vapaudenriiston kohteeksi joutuneelle on viipymättä ilmoitettava vapaudenriiston perusteet) ei edellytä perusteiden ilmoittamista täydellisinä pidätyshetkellä. Sisällön riittävyttä tulee arvioida kunkin tapauksen erityisissä oloissa”.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että ilmoituksessa on lyhyesti yksilöitävä epäilty rikos ilmoittamalla sen tekopaikka ja -aika sekä teon olemus. Rikos voidaan yksilöidä rikosnimikettä käyttäen, jos se on yleisesti ymmärrettävä, esimerkiksi varkaus, pahoinpitely, raiskaus tms. Jotkut rikosnimikkeet ovat siinä määrin juridis-teknisiä, kuten kätkemisrikos, että teko on yksilöitävä myös lyhyellä faktakuvailulla (Fredman ym: Esitutkinta ja pakkokeinot s.786).

Rikoskomisario toteaa selvityksessään, ettei hän muista, miten kantelijan asiassa on menetelty, mutta että lähes poikkeuksetta hän ilmoittaa tutkijalle pidättämisestä ja siitä, että tämä ilmoittaa pidättämisestä.

Vartija D puolestaan totesi selvityksessään ilmoittavansa ”yleensä pidättämisestä, että teidät on pidätetty tällä kellon lyömällä komisario sen ja sen päätöksellä”.

Korostan, että lain mukaan ilmoittaa pitää nimenomaan pidättämisen syy, eikä siis riitä, että ilmoitetaan vain itse pidättämisestä. Tässä tapauksessa kantelijalle ei selvityksen mukaan näytetä ilmoitetun pidättämisen syytä. Asiassa on siten menetelty vastoin esitutkintalakia. Se, että kantelijalle on asiakirjamerkintöjen mukaan kiinniotettaessa ilmoitettu tuon toimenpiteen syy (tämän ilmoituksen sisällöstä ei ole selvitystä), ei poista velvollisuutta ilmoittaa myöhemmin tapahtuvan pidättämisen syytä.

Pidättämisen syy tietää päätöksentekijä. Jos hän ei itse ilmoita sitä pidätetyille, hänen tulee se edellä mainitulla tarkkuudella kertoa sille virkamiehelle, jolle hän pidätetyille ilmoittamisen antaa tehtäväksi.

Ei ole selvitystä siitä, että rikoskomisario olisi antanut tehtäväksi ilmoittaa kantelijalle pidättämisen syytä. Lisäksi on ilmeistä, että vartija D on ilmoittanut kantelijalle vain, että tämä on rikoskomisarion päätöksellä pidätetty. Tämän vuoksi saatan vastaisen varalle sekä rikoskomisarion että vartija D:n tietoon käsitykseni siitä, että asiassa on edellä kerrotusti menetelty vastoin esitutkintalakia.

3.2.2 Yhteydenotto avustajaan

Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa. Asianomistajalle on ennen hänen kuulemistaan kirjallisesti ilmoitettava mainitusta oikeudesta, jollei asia ole suppeassa esitutkinnassa käsiteltävä. Esitutkintaviranomaisen on muutenkin selvittävään rikokseen, rikoksen selvittämiseen ja asianosaisen henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen huolehdittava siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan tai oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisen sitä edellyttäessä.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (putkalaki) 6 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan vapautensa menettäneelle on varattava tilaisuus olla puhelimitse yhteydessä tuon luvun 4 §:ssä tarkoitettuun asiamieheensä.

Saadun selvityksen mukaan kantelijan oli 28.11.2022 annettu soittaa asianajajalle, joka ei kuitenkaan ollut vastannut. Tältä osin menettely ei anna aihetta arvosteluun. Epäilyyn oikeutta avustajaan on tuolloin pyritty asianmukaisesti toteuttamaan.

Kantelijan mukaan hän oli pyytänyt saada soittaa avustajalle myös seuraavana aamuna, kun hän sai tietää, että hänet siirretään Kokkolaan. Kantelijan mukaan vartija oli kieltänyt soittamisen ja ilmoittanut, että ”nyt vain lähdet ja soittelet myöhemmin”. Tuolloin töissä olleilla vartijoilla ei ole muistikuvaa tapahtumista.

Poliisilaitoksen lausunnon mukaan ”voidaan pitää mahdollisena kantelijalle voidun vartijan toimesta todeta mahdollisuudesta soittaa avustajalle myöhemmin. Mikäli näin olisi tapahtunut, ei menettelyä voitaisi oikeusyksikön arvion mukaan pitää asianmukaisena, koska yhteydenotto avustajaan olisi oikeusyksikön käsityksen mukaan ollut toteutettavissa ennen kantelijan siirtämistä Kokkolan poliisiasemalle. Tällainen mahdollinen hetkellinen yhteydenoton rajoittaminen avustajaan ilmentäisi sitä, ettei olisi huolehdittu täysimääräisesti, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan.”

Tapahtumista ei siis ole täyttä selvyyttä, mutta en katso olevan aihetta epäillä kantelijan kertomaa. Voinkin yhtyä poliisilaitoksen näkemykseen siitä, että kantelijan oikeus käyttää avustajaa ei näytä täysimääräisesti toteutuneen. Totean kuitenkin yleisesti, että tilanne voi olla sellainen, että muiden tehtävien tai olosuhteiden vuoksi puhelumahdollisuutta ei ole käytännössä mahdollista aivan heti järjestää. On joka tapauksessa pyrittävä siihen, että mahdollisuus soittoon järjestetään niin pian kuin se kohtuudella on mahdollista. Tässä tapauksessa vartija olisi nähdäkseni myös voinut ilmoittaa kuljettavalle poliisipartiolle, että kantelija haluaa soittaa avustajalleen ja sitten antaa tähän mahdollisuus heti Kokkolaan saavuttua, jos kantelija olisi vielä yhteydenottoa halunnut.

Kyse on ilmeisesti ollut soittomahdollisuuden lykkäämisestä, ei sen epäämisestä. Kantelija ei ole väittänyt, että häneltä olisi vielä Kokkolassa evätty soittomahdollisuus avustajalle. Hän on kuulusteluissa ilmoittanut, ettei tarvitse avustajaa. Pidänkin riittävänä, että poliisivankilan henkilökuntaa muistutetaan epäillyn putkalain mukaisesta oikeudesta olla puhelimitse yhteydessä avustajaansa.

3.2.3 Kuulustelujen toimittaminen

Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 1 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Esitutkintaa ja pakkokeinojen käyttöä koskee vähimmän haitan periaate. Sen mukaan kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä esitutkinnan tai pakkokeinon käytön tarkoituksen saavuttamiseksi.

Jo näistä säännöksistä johtuu, että vapaudenmenetyksen kesto on pyrittävä rajaamaan välttämättömään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita esimerkiksi sitä, että vapautensa menettänyt olisi aina kuulusteltava heti. Esitutkintalain 3 luvun 11 §:n 3 momentin mukaan esitutkintatoimenpiteet voidaan olosuhteiden sitä edellyttäessä asettaa tärkeysjärjestykseen.

Rikoskomisarion selvityksen mukaan tässä tapauksessa esitutkintatoimenpiteet, takavarikointi, laite-etsinnät, näytteiden ottaminen jne. on aloitettu viivytyksettä. Kantelijaa ei ole kuulusteltu sunnuntai-iltana, eikä maanantain aikana, mutta tiistaina häntä on kuulusteltu, vaikka mm. laite-etsinnät olivat vielä olennaisilta osiltaan kesken. Rikoskomisarion mukaan on varsin tavanomaista tämän mittaluokan asioissa, että kuulustelu ei ole ensimmäinen esitutkintatoimenpide varsinkaan, kun laite-etsinnän kohteena on useita puhelimia. Kantelijan vapaudenmenetyksen aikana on tehty kotietsintöjä ja hänen puhelimeensa on tehty laite-etsintä ennen toista kuulustelua.

Katson, että tältä osin asiassa ei ole aihetta epäillä menetellyn tavalla, joka antaisi minulle aihetta toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.1 esittämäni käsityksen menettelyn lainvastaisuudesta vastaisen varalle rikoskomisarion ja vartija D:n tietoon.

Samalla kiinnitän Pohjanmaan poliisilaitoksen huomiota epäillyn oikeuteen olla puhelimitse yhteydessä avustajaansa ja pyydän, että poliisivankilan henkilökuntaa muistutetaan tästä.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni rikoskomisariolle, vartija D:lle ja poliisilaitokselle.